

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

УДК 378.147+355.237

П. М. Дзюба

Вивчаючи проблему професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання, нам необхідно було розробити модель даного процесу.

Особистісно орієнтована модель навчання сьогодні розробляється багатьма вченими. З-поміж значної кількості теоретичних концепцій особистісно орієнтованого навчання передусім відокремлюються психолого-дидактична концепція І. С. Якиманської та дидактична модель особистісно орієнтованої освіти [3] В. В. Серикова, які, на нашу думку, найбільше відповідають новим потребам освіти [2].

І. С. Якиманська відокремлює три моделі особистісно орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну [3].

Бех І. Д. вважає, що особистісно орієнтована модель виховання ставить собі за мету розкриття й розвиток індивідуальності кожного з тих, хто навчається, на основі формування базису його особистісної культури. У цьому процесі велика увага приділяється особистому (суб'єктному) досвіду, що стає для педагога предметом пильного й бережного вивчення і слугує йому необхідною опорою у виховній роботі [1].

Метою статті є теоретичне обґрунтування складових моделі професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання.

Складність об'єкта дослідження припускає для проникнення в його суть, у його внутрішню структуру й динаміку змін пошук аналогів для дослідження – застосування такого специфічного методу дослідження теоретичного рівня, як моделювання. Для проектування й успішного здійснення професійного

становлення курсантів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання необхідно створити модель професійного становлення офіцерів-прикордонників, що дозволить змістовно проектувати об'єктно-суб'єктне формування особистості курсантів, здійснювати оцінку суб'єктного розвитку особистості курсантів на етапах педагогічної діяльності, виявляючи основні протиріччя й розкриваючи шляхи їх вирішення.

Під моделлю розуміється внутрішня структурна організація оригіналу, яка імітує спосіб взаємодії об'єкта з середовищем. У нашому випадку при побудові моделі ми імітуватимемо внутрішню структурну організацію даної діяльності.

Встановлюючи подібність моделі й оригіналу за частинами їх структур, ми отримуємо інформацію про функції моделі, виходячи з функцій оригіналу. Цілісність моделі забезпечується єдністю структурних (мета, зміст процесу, результат) і функціональних компонентів (етапи, критерії, рівні сформованості). Даний метод дослідження дозволяє представити об'єкт, що цікавить нас, наочно, у вигляді моделі. Модель в нашому дослідженні одночасно є як об'єктом вивчення, так і експериментальним засобом.

Змістовною основою нашої моделі є представлене визначення поняття професійного становлення курсанта-прикордонника, яке відображає складну, таку, що динамічно розвивається, якість особистості майбутнього офіцера, яка інтегрує в собі такі взаємопов'язані компоненти, як мета, принципи, функції розвитку, структурні компоненти розвитку особистості курсанта, етапи діяльності науково-педагогічного складу, етапи суб'єктивного розвитку особистості курсанта, педагогічні умови, об'єкти та суб'єкти професійного становлення, методика діяльності науково-педагогічного складу, діагностичний інструментарій, результат, а також є рівнем впровадження і розвитку суспільно-професійного історичного досвіду і знань у процесі діяльності людей, груп, а так само способом використання ними цього досвіду.

Під моделлю ми розуміємо зображення, схему, опис якого-небудь об'єкта або їх системи, яка спрощує структуру оригіналу. Модель професійного

становлення курсантів-прикордонників при такому підході представляється нами як єдність блоків, що включають опис властивостей і характеристик особистості, які виражають її етично-світоглядні і соціальні позиції з урахуванням сучасних запитів суспільства і особистості офіцера, характеристику нових знань, система яких повинна адекватно представляти цілісну наукову картину діяльності, необхідної для реалізації особистісних установок офіцера.

Раціональна побудова змістовної структури процесу професійного становлення військових фахівців на основі особистісно орієнтованого навчання, подальша реалізація цієї структури в загальній стратегії організації освітнього процесу ВНЗ об'єктивно визначають формування в курсантів *професійно важливих якостей*, виховання й розвиток яких і повинна забезпечити педагогічна система ВНЗ, що необхідно розглядати як *мету моделі* професійного становлення курсантів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання:

світоглядних (високої духовності; розвиненого почуття патріотизму; поняття офіцерської честі й військового обов'язку, моральної й психологічної готовності до захисту кордонів України, гордості й відповідальності за належність до ДПСУ);

військово-спеціальних (цілісного розуміння процесів і явищ, що відбуваються у ДПСУ, про основи національної й військової безпеки держави; упевнено виконувати функціональні обов'язки за посадовим призначенням, дбайливо ставитись до озброєння й військової техніки, уміння грамотно застосовувати сучасну зброю, володіти інформаційними, комп'ютерними й телекомунікаційними технологіями й уміння застосовувати їх у військово-професійній діяльності);

управлінських (розвиненого абстрактно-логічного мислення; власної компетентної думки; уміння приймати обґрунтовані рішення в нестандартних умовах обстановки й організовувати їхнє виконання; самостійно діяти в межах наданих прав; уміння бачити головне в роботі, чітко визначати цілі й виявляти

наполегливість у їхньому досягненні; здійснювати підбір виконавців і раціонально розподіляти обов'язок між ними; доводити почату справу до кінця; контролювати виконання наказів і розпоряджень підлеглими);

моральних (моральних, морально-бойових, морально-трудова): чесності й порядності, принциповості, скромності, шляхетності, увічливості, гуманізму; вірності присязі, готовності до самопожертви, дисциплінованості, рішучості, витримки, відповідальності, єдності слова й справи; працьовитості, діловитості, старання);

вольових (уміння контролювати свої емоції й почуття, волю інших людей в умовах небезпеки й ризику, направляти їх на беззаперечне виконання наказів і приписів у бойовій обстановці та в мирний час; наполегливості й завзятості в подоланні труднощів; стійкості; цілеспрямованості; ініціативності);

педагогічних (уміння будувати міжособистісні відносини у службових колективах; управляти морально-психологічним станом підрозділу, виховувати персонал; прагнення до самоосвіти, особистісного саморозвитку й самостійного підвищення свого професійного рівня).

Розглядаючи етапи об'єктно-суб'єктного формування особистості курсантів-прикордонників, необхідно бачити їх діалектичний безпосередній взаємозв'язок з етапами педагогічної діяльності, які являють собою багатокomпонентну послідовну структуру, що включає: мотиваційно-установчий етап, етап формування первинних навичок й умінь, етап формування професійної компетентності й перетворюючо-практичний етап. Цим досягається єдність послідовних етапів роботи науково-педагогічного складу і стадій об'єктно-суб'єктного перетворення особистості курсантів. Системні подання про послідовність етапів дають підставу актуально, прогностично й ретроспективно представляти ієрархію й діалектичний характер професійного становлення офіцера-прикордонника й представити цей процес у динамічному, цілісному вигляді.

Результатом теоретико-прикладного дослідження й моделювання стала розробка моделі професійного становлення офіцерів-прикордонників у ВНЗ на

основі закону розвитку систем, концептуально інтерпретованого стосовно педагогічних реальностей (див. рисунок).

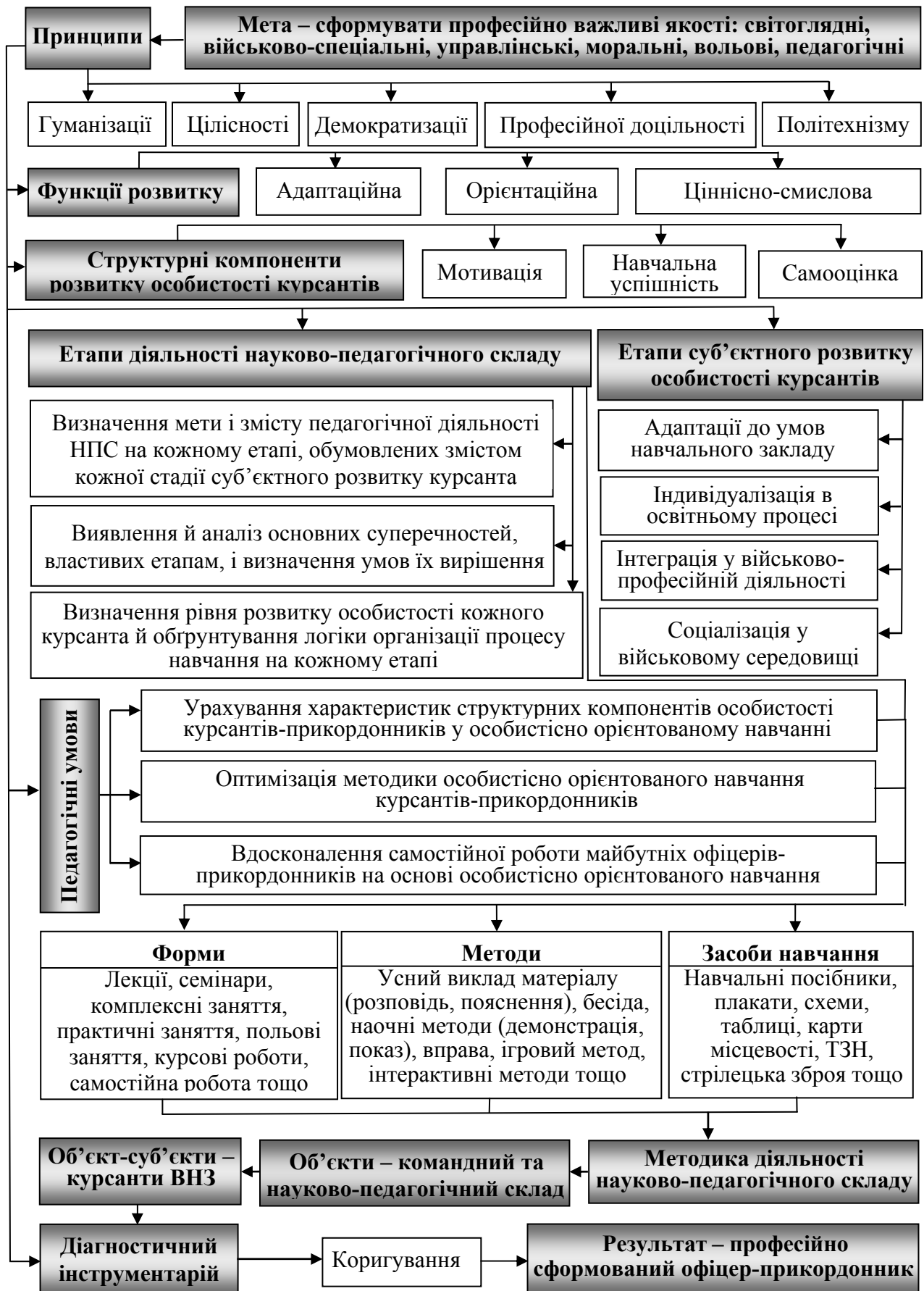
Модель включає цілі, зміст, логіку, результати процесу професійного становлення курсантів-прикордонників і програмує діяльність командного та науково-педагогічного складу щодо реалізації цього процесу на основі особистісно орієнтованого навчання курсантів. Педагогічна організація процесу виражається в послідовному вирішенні протиріч при перетворенні особистості курсанта з однієї стадії і розвитку в іншій при переході від одного етапу педагогічної діяльності до чергового.

Професійне становлення офіцерів у ВНЗ розчленовано на етапи педагогічної діяльності, стадії, фази об'єктно-суб'єктного перетворення особистості курсантів самою логікою освітнього процесу й динамікою розвитку їх психічних, соціально-психологічних, соціальних функцій. Дана дискретність виступає як умова формування новотворів у структурі знань, умінь, навичок, у системі відносин.

Тим самим створюються можливості для реалізації такої технології особистісно орієнтованого навчання курсантів, коли професійне становлення курсантів-прикордонників на новому етапі педагогічної діяльності здійснюється в діалектичному зв'язку з попередньою, з урахуванням досягнутої фази суб'єктного розвитку особистості кожного курсанта на певній стадії й одночасно відповідно до подальших цілей, завдань, умов навчально-виховного процесу.

Модель розкриває сутнісний механізм професійного становлення офіцерів, що полягає в об'єктно-суб'єктному перетворенні особистості курсантів, і показує, яким чином можливо досягти єдності між процесуальною й змістовною сторонами навчально-виховного процесу, реалізуючи особистісно орієнтоване навчання курсантів.

Для того, щоб на основі розробленої моделі забезпечити успішну реалізацію професійного становлення офіцерів, здійснюючи особистісно орієнтоване навчання курсантів, необхідно:

Модель професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників на основі особистісно орієнтованого навчання

здійснювати оцінку професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників, що дозволить відслідковувати динаміку об'єктно-суб'єктного перетворення особистості курсантів на етапах педагогічної діяльності, виявляючи зміни структурних компонентів особистості кожного з них на всіх стадіях розвитку;

досягти єдності суб'єктивно-процесуальної складової педагогічного процесу, що визначає при побудові алгоритму професійного становлення адекватність навчально-виховних впливів виявленим особливостям особистості курсантів, і об'єктивно-результативної (змістовної) складової, що орієнтує йти не за логікою внутрішніх особистісних характеристик, а за логікою зовнішніх завдань, що детермінують формування соціально значимих якостей відповідно до системи об'єктивних вимог (кваліфікаційних, навчальних програм);

реалізувати педагогічні умови, що сприяють удосконалюванню професійного становлення офіцерів-фахівців у ВНЗ на основі особистісно орієнтованого навчання.

Таким чином, об'єктно-суб'єктне перетворення особистості курсантів у сучасних умовах, коли незмірно підвищується роль і значення офіцерських кадрів у вирішенні поставлених завдань, має важливе значення у професійному становленні курсантів-прикордонників та є процесом вдосконалення педагогічної системи навчального закладу. Розвиток особистості майбутнього офіцера ми розглядаємо у всьому різноманітті його аспектів: військово-професійному, морально-етичному, фізичному, правовому, естетичному, що сприяє вирішенню суперечностей у навчально-виховному процесі ВНЗ, яке вимагає консолідації зусиль командного та науково-педагогічного складу НАДПСУ. Черговим завданням є обґрунтування педагогічних умов. Вирішення цих завдань необхідно розглядати як напрямок подальших наукових пошуків.

Список використаної літератури

1. Бех, І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. – 280 с.

2. Суриков, В. В. Особистісний підхід в освіті : концепція і технології / В. В. Суриков. – Волгоград, 1994. – С. 42–43.

3. Якиманская, И. С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская / М. А. Ушакова (отв. ред.). – 2-е изд. – М. : Сентябрь, 2000. – 110 с. – (Библиотека журнала “Директор школы”).

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Галімов А. В.